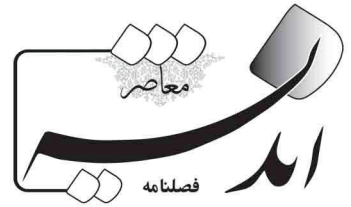




بنیاد اندیشه
تاسیس ۱۳۹۱



نشریه علمی - تخصصی بنیاد اندیشه
سال سوم، شماره نهم، خزان ۱۳۹۶

ویژه سیاست خارجی

صاحب امتیاز: بنیاد اندیشه

مدیرمسئول: داکتر محمدامین احمدی

معاون مدیرمسئول: داکتر امان‌الله فصیحی

سر دبیر: داکتر فرید خروش

دبیر علمی این شماره: محمداقاسم عرفانی

هیأت تحریریه (به ترتیب حروف الفبا):
احمدعلی علی‌زاده، دین‌محمد جاوید، داکتر
زکیه عادل، عبدالحمید عارفی، داکتر عبدالله
شفایی، علی امیری، داکتر علی‌محمد میرزایی،
داکتر غلام‌سخی احسانی، قربانعلی انصاری،
محمد توسلی غرjestانی، داکتر محمدجواد
صالحی، محمدرسور جوادی، داکتر محمدشوق
خواتی، داکتر محمدعلی جویا، محمد هدایت.

مدیر اجرایی: رشید محمدی

ویراستار: محمداقاسم الیاسی تُرگانی

طراح جلد: هادی مروج

صفحه‌آرا: علی جمعه محمدی

فصلنامه اندیشه معاصر در ویرایش مطالب آزاد است.
نظرات طرح‌شده در مقالات الزاماً دیدگاه فصلنامه
اندیشه معاصر نیست.
تمام حقوق مادی و معنوی فصلنامه اندیشه معاصر
برای بنیاد اندیشه محفوظ است.
استفاده از مطالب فصلنامه اندیشه معاصر فقط با ذکر
منبع مجاز است.

قیمت: ۲۰۰ افغانی

راهنمای تهیه و تنظیم مقالات جهت انتشار در فصلنامه بنیاد اندیشه (الف) شرایط عمومی مقالات

۱. مقالات ارسالی باید برخوردار از صیغه تحقیقی - تحلیلی، ساختار منطقی، انسجام محتوایی، روش مند، مستند و مستدل بوده با قلمی روان و رسا نگارش یافته باشند.
۲. مقالات ارسالی حتی‌الامکان تایپ شده و به اداره فصلنامه بنیاد اندیشه ارسال شود و یا فایل آن از طریق پست الکترونیکی به نشانی اینترنتی مجله اندیشه ایمیل گردد.
۳. حجم مقالات حداقل در ۳۰۰۰ کلمه و حد اکثر در ۸۰۰۰ کلمه تنظیم شود.
۴. مشخصات کامل نویسنده شامل: نام و تخلص، رتبه علمی، تحصیلات، ایمیل و شماره تلفون تماس همراه یا مقاله ارسال شود. مقالات کتابخانه‌ای دارای یک نویسنده و مقالات تخریبی یا ساحوی می‌تواند بیشتر از یک نویسنده داشته باشد.
۵. مقالات ارسالی نباید قبلاً در نشریات داخلی، خارجی، سایت و یا به عنوان بخشی از یک کتاب چاپ شده باشند.
۶. با مقالات ترجمه شده، اصل آن نیز ضمیمه شود.

(ب) نحوه تنظیم مقالات

مقالات ارسالی باید دارای ساختار علمی باشند؛ یعنی دارای عنوان، مشخصات نویسنده یا نویسندگان، چکیده، کلیدواژه‌ها، مقدمه، قسمت اصلی، نتیجه و فهرست منابع باشند.

۱. چکیده: چکیده فارسی مقاله حداکثر ۱۵۰-۱۷۰ کلمه تنظیم گردد. چکیده باید به اختصار شامل: بیان مسأله، هدف پژوهش، روش و چگونگی پژوهش و یافته‌های مهم پژوهش باشد. در چکیده از طرح فهرست مباحث یا مرور بر آنها، ذکر ادله، ارجاع به مأخذ و بیان شعاری خود داری گردد.
۲. کلیدواژه‌ها: شامل حداکثر ۷ واژه کلیدی مرتبط با محتوا که ایفاگر نقش نمایه موضوعی مقاله باشد.
۳. مقدمه: مقدمه مقاله به بیان مسأله تحقیق، پیشینه پژوهش، ضرورت و اهمیت پژوهش، اهداف، جنبه نوآوری بحث، سؤالات اصلی و فرعی، تصویر اجمالی از ساختار کلی مقاله بر اساس سؤالات اصلی و فرعی طرح و مفاهیم و اصطلاحات اساسی مقاله اختصاص می‌یابد.
۴. قسمت اصلی مقاله: چارچوب نظری یا مفهومی، روش تحقیق، مواد شامل شواهد، مدارک، استدلال، تحلیل و نقد و بررسی.
۵. نتیجه‌گیری: نتیجه مقاله بیانگر یافته‌های تفصیلی تحقیق است که به صورت گزاره‌های خبری موجز بیان می‌گردد و پاسخ اجمالی به سؤالات اصلی و فرعی مقاله داده می‌شود و از ذکر بیان مسأله، جمع‌بندی، مباحث مقدماتی، بیان ساختار مباحث، چارچوب نظری، ادله، مستندات، ذکر مثال یا مطالب استقرادی در این قسمت خودداری شود.

۶. نحوه ارجاع دهی

درون متنی: (تخلص، سال انتشار، شماره صفحه) برای مثال: (محمدی، ۱۳۹۰: ۲۲۰)

(ج) فهرست منابع

۱. کتاب: تخلص، نام (سال انتشار)، عنوان اثر، نام و تخلص مترجم، محل نشر: ناشر.
۲. مجله: تخلص، نام (سال انتشار)، «عنوان مقاله»، نام و تخلص مترجم، نام مجله، سال انتشار، (شماره مجله): صفحات مقاله.

- ضرورت مطالعات راهبردی در حوزه سیاست خارجی / سرمقاله / ۳
- تبیین گذار از رویکرد «موازنه‌گرایی منفعلانه» به «امنیت‌جویی توسعه‌محورانه» در سیاست خارجی افغانستان / داکتر مهدی عارفی / ۷
- هیدورپلیتیک و تأثیر آن بر روابط افغانستان و پاکستان / داکتر فاروق انصاری / ۲۵
- معرفت‌شناسی امنیت در سیاست خارجی افغانستان / داکتر فرامرز تمنا / آرزو نورستانی / ۳۷
- اهداف راهبرد آمریکا در افغانستان و جنوب آسیا / محمدقاسم عرفانی / ۵۳
- جایگاه سیاست خارجی در سیاست‌ورزی افغانستان معاصر / امان‌الله شفایی / ۷۹
- بی‌طرفی در سیاست خارجی افغانستان / داکتر نصیراحمد اندیشه / ۱۰۳
- افغانستان و ژئوپولیتیک تروریسم / محمد هدایت / ۱۳۱
- دلالت‌های ژئوپولیتیک در سیاست خارجی افغانستان / داکتر محمدحسین خلوصی / ۱۶۱
- هفتاد سال ایده‌آلیسم افغانی در برابر رئالیسم نظامیان پاکستان / یاسین رسولی / ۱۸۳
- نقش وزرای خارجه در شکل‌گیری سیاست خارجی افغانستان / صفراحمد فهیمی / ۲۰۱
- افغانستان و سازمان‌های بین‌المللی: مطالعه موردی سازمان تجارت جهانی / مصطفی احمدی / ۲۳۱
- تأثیر منازعه دیورند بر سیاست خارجی افغانستان / دین محمد جاوید / ۲۶۳
- اهداف و بایسته‌های سیاست خارجی در وضعیت وابستگی پیچیده متقابل دولت‌ها / داکتر محمداسماعیل عمار / ۲۸۹
- آسیب‌شناسی سیاست خارجی افغانستان / گفتگو با داکتر رنگین دادفر اسپینتا / ۳۱۳

ضرورت مطالعات راهبردی در حوزه سیاست خارجی

مطالعات مربوط به سیاست خارجی در کشور ما یک عرصه فراموش شده است و دانش تخصصی و تحقیقات راهبردی معطوف به عمل و نظر به نیازمندی ما در این زمینه به شدت فقیر است. حتی در یک و نیم دهه گذشته، کار علمی که ممد عمل سیاسی و راهگشا برای پالیسی سازی سیاستگذاران باشد، انجام نشده است. این در حالی است که سیاست خارجی به عنوان خروجی یک نظام سیاسی در محیط بین‌الملل، و چگونگی تعامل با دیگر بازیگران بین‌المللی (دولت‌ها، سازمان‌های بین‌المللی دولتی و غیر دولتی) اهمیت انکارناپذیر دارد و افغانستان بیش از هر زمان دیگر نیازمند تمرکز علمی در این زمینه است. شرایط جدید و اقتضانات زمانه بیشتر از هر وقت دیگر چنین رویکردی را ایجاب می‌کند.

فصلنامه اندیشه معاصر به عنوان یک مجله وزین در حوزه علوم انسانی، افتخار دارد که با درک اهمیت موضوع و با عنایت به نکات ذیل، این شماره را به «سیاست خارجی» اختصاص داده است:

۱. با توجه به اینکه ما در عصر جهانی شدن - که ویژگی برجسته آن وابستگی متقابل است - قرار داریم و از جانب دیگر افغانستان پس از یازده سپتامبر، در سایه حضور جامعه جهانی، بیش از دیگر کشورهای منطقه روابط گسترده سیاسی - امنیتی و اقتصادی با دولت‌ها و نهادهای بین‌المللی دارد و از جانب سوم موقعیت جغرافیایی کشور ما به عنوان قلب آسیا و قرار گرفتن در خط مقدم نبرد با تروریسم جهانی، ایجاب می‌کند که سیاست‌گذاری و رفتار مبتنی بر مطالعات راهبردی در عرصه سیاست خارجی داشته باشیم. تجارب تعامل بین‌المللی ما چه در دوره‌ای که به عنوان منطقه

حایل در مجاورت امپراتوری‌های استعماری قرن نوزدهم قرار داشتیم و چه در دوران جنگ سرد و پس از آن، گواه بر این است که جهت‌گیری‌ها و رویکردهای سیاست خارجی ما، همواره مبتنی بر توانمندی‌ها و ظرفیت‌های موجود کشور نبوده و در راستای تأمین منافع ملی گام‌های اساسی و به موقع برداشته نشده است. به طور سنتی و تحت تأثیر نفوذ قدرت‌های بزرگ، ما رویکرد بی‌طرفی را داشته‌ایم، گاهی عدم تعهد را شعار داده و در عمل وابستگی همه جانبه را برای کشور رقم زده‌ایم. گاهی از سیاست خارجی کثیرالمحور سخن به میان آمده؛ بدون اینکه بسترها و ظرفیت‌های عینی تحقق آن مورد مذاقه قرار گیرد و امروز نیز بین راهبرد اجماع‌محور و تابع در نوسان قرار داریم. هنگام اتخاذ هیچ یکی از این رویکردها - جدا از محدودیت‌های بیرونی که بدان اشاره خواهیم کرد - حلقات وسیعی از نخبگان و مراکز علمی دخیل نبوده است.

۲. جایگاه کشورها در نظام بین‌الملل و میزان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری آنها بستگی به سهم هریک، از قدرت جهانی دارد. دولت‌ها بر بنیاد شاخص‌های قدرت ملی از قبیل وسعت سرزمینی جمعیت، دانش فنی، اقتصاد، منابع طبیعی و توان صنعتی، توان نظامی، نخبگان، سبک رهبری و جز آن به قدرت‌های بزرگ، متوسط و کوچک تقسیم می‌شوند. افغانستان به عنوان میراث‌دار چندین دهه منازعه، که با بحران ثبات و امنیت مواجه است و از مداخله همسایگان و قدرت‌های منطقه‌ای و فرمانطقه‌ای رنج می‌برد، نیازمند آن است که با شناسایی علمی و دقیق عناصر ایستا و سیال قدرت ملی خود، راهبرد سیاست خارجی خود را در بازه زمانی میان‌مدت و بلندمدت، تدوین و برای به فعلیت رساندن ظرفیت‌های بالقوه پلان‌گذاری کند. همچنین مبارزه مؤثر با تروریسم که از خارج آب می‌خورد، در کنار جلب حمایت‌های بیرونی، نیازمند اتخاذ راهکارهای نرم‌افزاری در راستای کاهش و یا خشکاندن سرچشمه‌های بیرونی آن بوده و از سویی هم لازم است که برای زدودن بسترهای داخلی حرکت‌های تروریستی و بی‌ثبات‌کننده مطالعات راهبردی انجام شود. برغم این که در عرصه امنیتی، ثبات سیاسی و مسایل اقتصادی با چالش‌های متعدد روبرو هستیم، اما فرصت‌هایی نیز وجود دارد که با استفاده از ظرفیت نهادهای بین‌المللی جهانی و منطقه‌ای و مواجه با تهدیدات مشترک گروه‌های تروریستی، بتوانیم اجماع منطقه‌ای و جهانی را در جهت مبارزه با تروریسم و بهره‌مندی از موقعیت جغرافیایی افغانستان به عنوان چهار راه ترانزیتی و تجاری منطقه، سامان ببخشیم.

۳. دولت‌ها برای تصمیم‌گیری و رفتار در عرصه بین‌المللی همواره با محدودیت‌های داخلی

و بین‌المللی مواجهه است. افکار عمومی، فرهنگ سیاسی، تاریخ ملی، رسانه، دیوانسالاری، احزاب سیاسی و گروه‌های ذی‌نفع از جمله متغیرهای داخلی تأثیرگذار و محدودیت‌ساز داخلی بر تصمیم‌گیری و کنش و واکنش بیرونی است. تضاد منافع، تنگنای امنیتی، رقابت شرکای بین‌المللی، وابستگی، عضویت و عدم عضویت در اتحادها، نهادها و سازمان‌های بین‌المللی منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای از جمله متغیرهای خارجی تأثیرگذار و محدودیت‌ساز تصمیم و رفتار یک کشور در مناسبات بین‌المللی آن است. مدیریت این محدودیت‌ها و اینکه در نهایت، رأس هرم قدرت بر اساس چه ملاحظاتی، به اتخاذ بهترین تصمیم ممکن مبادرت ورزد، نیازمند انجام کارهای تحقیقاتی وسیع است. افغانستان در بخش محدودیت‌های بین‌المللی یا خارجی با چند دشواری جدی مواجه است: رقابت هند و پاکستان، خاطره تاریخی خصومت آمیز با پاکستان، جنگ سرد ایران و عربستان، رقابت قدرت‌های هژمون چون آمریکا، روسیه و چین از جمله این چالش‌ها است که محدودیت‌های عمیقی بر سیاست خارجی افغانستان اعمال می‌کند. به نظر می‌رسد که این رقابت‌ها در میان‌مدت و چه بسا بلندمدت نیز ادامه داشته و سایه سنگین آن بر سیاست خارجی افغانستان همواره مستولی خواهد بود. بنابراین نیاز است که افغانستان با سرمایه‌گذاری روی نهادهای علمی و تحقیقاتی دولتی و غیردولتی برای شنا در چنین بحر مواج و متلاطمی راهبردهای واقع‌بینانه و عملیاتی را تعریف کند.

۴. ناکامی در ملت‌سازی، پررنگ بودن قومیت، فقدان احزاب سیاسی فراگیر، فرهنگ سیاسی انحصارطلبانه، تاریخ ملی توأم با وابستگی و نبود دیوانسالاری کارآمد از جمله محدودیت‌های داخلی ما است که سیاست خارجی افغانستان را از این زاویه تحت تأثیر قرار داده و می‌دهد. از این رو آسیب‌شناسی سیاست خارجی، یکی از اولویت‌های اساسی و بنیادین کشور است. ما برای موفقیت در سیاست‌گذاری، اتخاذ تصمیم و اقدام در عرصه سیاست خارجی ضرورت به بازنگری و بررسی عالمانه ساختارها و نهادهای موجود، فرایندهای تصمیم‌گیری و اجرا، شناسایی نقاط قوت و ضعف، و استفاده از تجارب دیگر بازیگران داریم. آنگاه این امکان نیز بدون فعالیت مراکز و نهادهای آکادمیک مستقل در کنار نهادهای رسمی دولتی میسر نخواهد بود. با وجود اینکه در یک و نیم دهه گذشته فضای نسبتاً باز برای ابراز نظر و نقد عملکرد و ساختارهای سیاسی به وجود آمده است، اما حقیقت این است که رویکردهای انتقادی ما نیز متکی بر پشتوانه‌های قوی علمی و مطالعاتی نبوده است، چنانکه تصمیم‌گیرندگان و سیاست‌گذاران نیز بر بنیاد غورهای

گسترده و عمیق تصمیم نگرفته‌اند.

۵. با توجه به نکات فوق، فصلنامه اندیشه معاصر با نشر ویژه‌نامه «سیاست خارجی» در صدد آغاز یک روند تازه در عرصه سیاست خارجی است. روندی که در آن دو بال مطالعات اکادمیک و عمل سیاسی دوشادوش همدیگر حرکت کرده و فعالیت‌های علمی و تحقیقاتی ممد عمل سیاسی باشد و سیاست‌گذاران نیز با درک این مهم در تأسیس، فعالیت و ژرف‌اندیشی چنین نهادها و مراکزی نقش‌شان را ایفا کنند. این ویژه‌نامه در راستای پاسخگویی به دغدغه‌های فوق تهیه شده و مباحث اساسی مرتبط با سیاست خارجی از قبیل اهداف سیاست خارجی، پیشینه تاریخی سیاست خارجی، رهیافت بی‌طرفی، کارنامه وزاری خارجه، آسیب‌شناسی سیاست خارجی، دلالت‌های ژئوپولیتیک بر سیاست خارجی، تروریسم بین‌المللی و سیاست خارجی، امنیت و سیاست خارجی، مناسبات با همسایگان و کشورهای منطقه، پیامدهای عضویت در سازمان تجارت جهانی، اهداف راهبرد جدید ایالات متحده آمریکا در افغانستان و جنوب آسیا را شامل می‌شود. در عین اینکه این مجموعه در نوع خود کار بی‌پیشینه و راهگشا است، باید اذعان کرد که این تنها شروع خوبی است در این زمینه و انتظار می‌رود که شاهد انتشار چندین مجله تخصصی در حوزه سیاست خارجی و روابط بین‌الملل از طرف نهادهای علمی دولتی و غیر دولتی باشیم. ما شاهد هستیم که در دنیا مراکز مطالعات متعدد بزرگی زیر عناوین مختلف با تخصیص بودجه‌های کلان در این عرصه فعالیت کرده و سیاست خارجی کشورهای‌شان را کمک می‌کنند. بنابراین از شخص رئیس‌جمهور و دیگر مسئولان ارشد و همچنین نخبگان غیر دولتی و نهادهای علمی مستقل توقع می‌رود که با سرمایه‌گذاری در این عرصه در راستای مؤثریت سیاست خارجی کشور گام بردارند.

در اخیر بر خود لازم می‌دانیم که از رئیس‌عمومی بنیاد اندیشه جلال‌آب استاد سرور دانش، معاون دوم ریاست جمهوری جمهوری اسلامی افغانستان، به خاطر استقبال و حمایت همه‌جانبه‌شان از این ایده، کمال تشکر و قدردانی را داشته باشیم. با امید به اینکه در سریعترین زمان ممکن شاهد انتشار مجله تخصصی روابط بین‌الملل و سیاست خارجی از طرف بنیاد اندیشه باشیم، این مجموعه کم‌نظیر را- که حاصل ماه‌ها کار جمعی، گروهی از اندیشه‌وران بوده است- به پژوهشگران حوزه سیاست و روابط خارجی افغانستان تقدیم می‌کنیم.